

Миронова Ольга Миколаївна¹, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування

Грузіна Інна Анатоліївна¹, д.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування

Гришин Олександр Сергійович¹, викладач кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування

Липовий Дмитро Валерійович, к.е.н., докторант Інституту тваринництва Національної академії аграрних наук України

¹Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Myronova Olga¹, Candidate of Sciences in Economics, Associate Professor, Management, Business and Administration Department, <https://orcid.org/0000-0002-3188-2881>

Gruzina Inna¹, Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Management, Business and Administration Department, <https://orcid.org/0000-0002-8156-1090>

Hryshyn Oleksandr¹, Lecturer, Management, Business and Administration Department, <https://orcid.org/0009-0001-6656-6862>

Lypovyi Dmytro, Candidate of Sciences in Economics Doctoral Student of the Livestock Farming Institute of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-5560-9864>

¹Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД ДО ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ БІЗНЕС-ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА A PROCESS APPROACH TO IMPLEMENTING BUSINESS EDUCATION MODELS AS A TOOL FOR DEVELOPING CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Миронова О. М., Грузіна І. А., Гришин О. С., Липовий Д. В.
Процесний підхід до впровадження моделей бізнес-освіти як інструменту розвитку соціальної відповідальності підприємства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 98 – 101.

Myronova O., Gruzina I., Hryshyn O., Lypovyi D.
A process approach to implementing business education models as a tool for developing corporate social responsibility. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. Volume 10. № 2, pp. 98 – 101.

Інтеграція принципів сталого розвитку та етичних норм у діяльність аграрних підприємств сприяє покращенню їхньої репутації та зміцненню зв'язків із зацікавленими сторонами, а також стає ключовим фактором довгострокової конкурентоздатності. У цьому контексті процесний підхід до впровадження моделей бізнес-освіти виступає як дієвий інструмент формування необхідних знань, навичок та цінностей у майбутніх лідерів аграрного бізнесу. Розглянуто особливості навчання персоналу як інструменту розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі. Виявлено його ключову роль у формуванні нового покоління управлінців та фахівців. Обґрунтовані етапи впровадження моделей бізнес-освіти для розвитку соціальної відповідальності, а також акцентовано увагу на важливості врахування чинників глобалізації, зважаючи водночас на експортну складову сільського господарства в економіці країни. Доведено, що системна бізнес-освіта сприяє глибокому розумінню взаємозв'язку між успіхом підприємства та благополуччям суспільства, екологічною стійкістю.

Ключові слова: моделі бізнес-освіти, інструменти розвитку, соціальна відповідальність, принципи, чинники глобалізації, адаптація навчальних програм, соціальна комунікація.

Integrating sustainable development principles and ethical norms into enterprises' activities improves their reputation and strengthens ties with stakeholders. It also becomes a key factor in long-term competitiveness. At the same time, the effective implementation of the concept of social responsibility requires a systematic approach and appropriate training of management personnel. In this context, a process approach to implementing business education models effectively forms the necessary knowledge, skills, and values in future business leaders. The features of personnel training as a tool for developing social responsibility in business are considered. Its key role in forming a new generation of managers and specialists is identified. The stages of implementing business education models for the development of social responsibility are substantiated, and attention is also focused on the importance of considering factors in this process of globalization. This process not only enriches knowledge about the principles of sustainable development and ethical business conduct but also develops practical skills in their application. It has been proven that systematic business education contributes to a deep understanding of the relationship between the success of the enterprise and the well-being of society and environmental sustainability. It stimulates the formation of a corporate culture focused on social responsibility, which increases business competitiveness and long-term sustainability in the context of globalization. Using various business education tools allows you to adapt corporate training to the specific needs of enterprises, ensuring the effective implementation of the principles of social responsibility at all levels of their activities. This contributes to the sustainable development of Ukrainian businesses and increases their contribution to the country's overall well-being.

Keywords: business education models, development tools, social responsibility, principles, globalization factors, curriculum adaptation, social communication.

Вступ

У сучасному світі, де глобалізація та зростаюча конкуренція визначають вектори розвитку аграрного сектору, питання соціальної відповідальності бізнесу набуває особливої ваги. Інтеграція принципів сталого розвитку та етичних норм у діяльність аграрних підприємств не лише сприяє покращенню їхньої репутації та зміцненню зв'язків із зацікавленими сторонами, але й стає ключовим фактором довгострокової конкурентоздатності. Водночас ефективне впровадження концепції соціальної відповідальності потребує системного підходу та відповідної підготовки управлінських кадрів. У цьому контексті процесний підхід до впровадження моделей бізнес-освіти виступає як дієвий інструмент формування необхідних знань, навичок та цінностей у майбутніх лідерів аграрного бізнесу. Застосування процесного підходу дозволяє поетапно інтегрувати принципи соціальної відповідальності в навчальні програми, враховуючи специфіку аграрної галузі та її вплив на довкілля та місцеві громади. Таким чином, дослідження актуальності процесного підходу до впровадження моделей бізнес-освіти як інструменту розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі є своєчасним і має важливе практичне значення для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України.

У сучасній науці та практиці організаційні аспекти соціальної відповідальності як передумови розвитку бізнесу знайшли своє відображення у численних доробках вітчизняних і закордонних учених. Зокрема, у своїх працях узакану проблематику досліджували такі науковці: Д. Букреева, І. Ворончак, І. Іпполітова, М. Майнка, А. Оганісян, А. Омельченко, О. Подрез, Д. Райко, О. Ревенко, О. Ченуша та інші. Ґрунтуючись на узагальненні досліджень вітчизняних та міжнародних експертів, можна стверджувати, що успішна реалізація принципів соціальної

© Миронова Ольга Миколаївна, Грузіна Інна Анатоліївна, Гришин Олександр Сергійович, Липовий Дмитро Валерійович, 2025

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2025 рік. Том 10. № 2.

відповідальності в бізнесі вимагає ретельного обґрунтування їхньої необхідності з огляду на нагальні соціально-економічні виклики та специфіку ведення сільського господарства в умовах нестабільності. Водночас у контексті сталого розвитку сільських територій вкрай важливо критично оцінювати ініціативи, спрямовані на розв'язання практичних питань формування навичок екологічної безпеки, забезпечення добробуту працівників та внеску в розвиток громад, створюючи їхню реальну ефективність та позитивний вплив. У такому аспекті розуміння внеску бізнес-освіти в розвиток бізнесу є малодослідженим.

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є визначення особливостей впровадження моделей бізнес-освіти як інструменту розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі на основі процесного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування у керівників та працівників аграрних підприємств глибокого розуміння принципів соціальної відповідальності, їхньої важливості для сталого розвитку бізнесу та суспільства загалом відбувається поступово як реакція на сучасні виклики та проблеми. Практичні навички застосування таких принципів у повсякденній діяльності розвиваються паралельно з укоріненням у свідомості необхідності переходу на такі бізнес-моделі, які інтегрують кращі практики ведення сільського господарства та масштабування, а також враховують положення концепції циркулярної економіки. Погоджуємося з думкою А. Оганісяна про те, що сучасний соціально відповідальний аграрій має орієнтуватись на один із типів бізнес-моделей (заощадливий, циркулярний, цифровий) [5], водночас розуміючи, наскільки знання та навички його команди релевантні таким умовам.

Процес впровадження моделей бізнес-освіти, спрямованих на розвиток соціальної відповідальності в аграрному підприємстві, може бути структурований у кілька послідовних етапів:

1. Діагностика та визначення потреб розвитку. На цьому етапі проводиться комплексний аналіз поточного стану підприємства щодо розуміння та впровадження принципів соціальної відповідальності. Оцінюється існуючий рівень знань та навичок управлінського персоналу в цій сфері, виявляються сильні та слабкі сторони, а також визначаються нагальні потреби в навчанні та розвитку. Досліджуються думки ключових стейкхолдерів (працівників, місцевої громади, інвесторів) щодо соціальної ролі підприємства. В результаті мають бути визначені конкретні потреби підприємства у бізнес-освіті з питань соціальної відповідальності, сформульовані цілі та завдання впровадження відповідних навчальних програм.

2. Розробка та адаптація навчальних програм. На основі результатів діагностики розробляються або адаптуються існуючі навчальні програми та курси, що охоплюють ключові аспекти соціальної відповідальності в контексті аграрного бізнесу. Враховуються специфіка галузі, розмір підприємства, його організаційна культура та стратегічні цілі. Програми можуть включати лекції, семінари, тренінги, кейс-стаді, ділові ігри, візити на успішні підприємства тощо. Таким чином створюється або адаптується комплекс навчальних матеріалів та методик, спрямованих на підвищення обізнаності та формування практичних навичок у сфері соціальної відповідальності серед працівників підприємства.

3. Впровадження навчальних програм. Вже на цьому етапі безпосередньо здійснюється навчання персоналу підприємства за розробленими програмами. Важливо забезпечити залученість керівництва та створити сприятливу атмосферу для навчання. Можуть застосовуватися різні формати навчання: очне, дистанційне, змішане. Особлива увага приділяється практичному застосуванню отриманих знань у реальних бізнес-процесах підприємства. Результатом успіху на цьому етапі вважається підвищення рівня знань та розуміння принципів соціальної відповідальності серед співробітників підприємства, сформовано первинні навички їхнього застосування у професійній діяльності.

4. Інтеграція принципів соціальної відповідальності в бізнес-процеси. Отримані знання та навички використовуються для внесення змін у існуючі бізнес-процеси підприємства з метою інтеграції принципів соціальної відповідальності. Це може включати розробку та впровадження етичних кодексів, екологічних стандартів, програм підтримки регіональних програм, поліпшення умов праці тощо. Важливим є залучення працівників до цього процесу та врахування їхніх ідей. Тож принципи соціальної відповідальності стають невід'ємною частиною операційної діяльності підприємства, відображаються в його політиках, процедурах та практиках.

5. Моніторинг та оцінка ефективності змін. На цьому етапі здійснюється систематичний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених навчальних програм та інтегрованих принципів соціальної відповідальності. Збираються дані про зміни в поведінці персоналу, вплив на бізнес-показники, відносини зі стейкхолдерами та екологічну ситуацію. Проводиться аналіз досягнутих результатів у порівнянні з поставленими цілями. Так керівництво отримує об'єктивну інформацію про ефективність впровадження, виявлено проблемні зони та можливості для подальшого вдосконалення.

6. Коригування та подальший розвиток. На основі результатів моніторингу та оцінки вносяться необхідні корективи до навчальних програм та процесів інтеграції соціальної відповідальності. Визначаються нові напрями розвитку, розробляються плани подальшого навчання та вдосконалення. Підтримується безперервний процес навчання та розвитку в сфері соціальної відповідальності. Критерієм успіху вважається забезпечення постійного вдосконалення системи бізнес-освіти з питань соціальної відповідальності та її ефективної інтеграції у діяльність аграрного підприємства.

Слід зазначити, що ці етапи є взаємопов'язаними та можуть частково поєднуватися. Успішне впровадження вимагає системного підходу, залученості керівництва та активної участі всього колективу підприємства. Зважаючи на важливість сільського господарства для економіки країни з точки забезпечення експортної складової, чинники глобалізації важливо враховувати на кількох зазначених етапах впровадження моделей бізнес-освіти для розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі.

Узагальнена інформація про специфіку врахування чинників глобалізації в розрізі етапів впровадження моделей бізнес-освіти для розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі представлена у вигляді табл. 1.

Таким чином, хоча елементи глобального контексту є важливими на кожному етапі, саме на етапах діагностики потреб, розробки навчальних програм, інтеграції в бізнес-процеси та моніторингу ефективності чинники глобалізації відіграють ключову роль у забезпеченні актуальності, конкурентоздатності та відповідності міжнародним стандартам діяльності аграрного підприємства у сфері соціальної відповідальності.

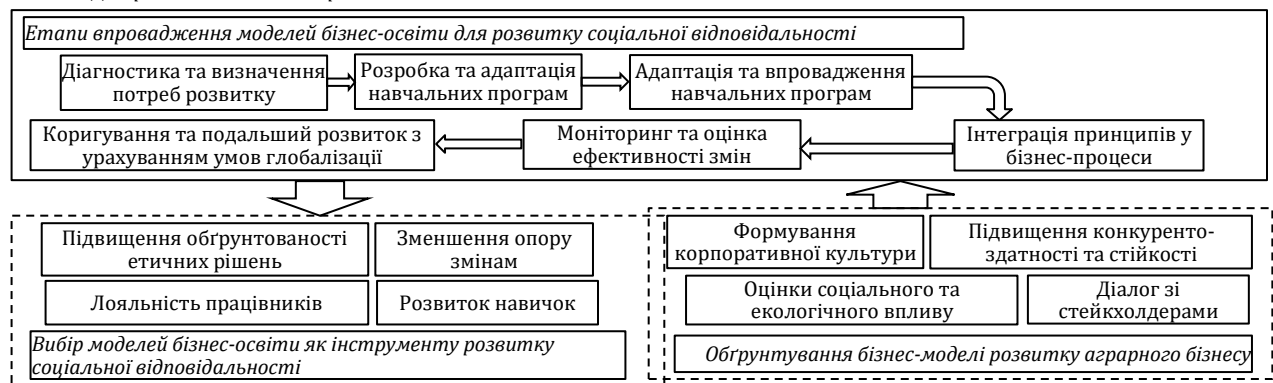
У сучасній науковій літературі принципам соціальної відповідальності бізнесу приділено чимало уваги. Так, основними такими принципами, як було зазначено вище, є турбота про навколишнє середовище, ефективність державної політики в сфері циркулярності та екології, економічна безпека підприємств, податкова та грошова свобода, а також рівень зарегульованості на всіх етапах роботи бізнесу, починаючи від внутрішнього життя компанії, закінчуючи протидією корупційним схемам на рівні держави [1; 6]. Основним принципом формування ефективної

моделі СВБ у роботі [2, с. 29] називається відкритий діалог усіх зацікавлених сторін, соціальне партнерство та поширення знань про соціальну відповідальність, зважена державна політика розвитку підприємництва.

Таблиця 1. Особливості впровадження моделей бізнес-освіти для розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі в умовах глобалізації

Етап впровадження	Важливість врахування чинників глобалізації
Етап 1. Діагностика та визначення потреб розвитку	Визначення актуальних потреб у знаннях та практиках соціальної відповідальності з огляду на міжнародну конкуренцію, глобальні тенденції (стандарти, вимоги споживачів), міжнародні виклики (зміна клімату, продовольча безпека).
Етап 2. Розробка та адаптація навчальних програм	Включення міжнародних стандартів (ISO 26000, Глобальний договір ООН), кращих світових практик, кейс-стаді міжнародних компаній, міжнародних вимог до звітності у сфері сталого розвитку.
Етап 3. Впровадження навчальних програм	Адаптація навчальних матеріалів до міжнародного контексту, залучення міжнародних експертів (за потреби), використання міжнародних онлайн-платформ для навчання.
Етап 4. Інтеграція принципів у бізнес-процеси	Орієнтація на міжнародні норми та стандарти (екологічні, трудові, якості продукції, ланцюгів постачання), врахування вимог міжнародних партнерів та споживачів, запобігання торговельним бар'єрам, підвищення інвестиційної привабливості на міжнародному рівні.
Етап 5. Моніторинг та оцінка ефективності змін	Використання міжнародних індикаторів та методик оцінки, порівняння з міжнародними метриками, врахування міжнародних рейтингів та індексів соціальної відповідальності.
Етап 6. Коригування та подальший розвиток	Врахування міжнародних тенденцій у сфері соціальної відповідальності, обмін досвідом з міжнародними компаніями, участь у міжнародних ініціативах та програмах.

Джерело: складено автором

Рис. 1. Вплив бізнес-освіти та бізнес-моделей на впровадження інструментів розвитку соціальної відповідальності аграрного бізнесу. Джерело: складено автором на основі [3; 4; 7; 9]

Коли ми говоримо про інтеграцію принципів соціальної відповідальності в бізнес-процеси аграрного підприємства, маємо на увазі впровадження певних керівних засад, які відображають зобов'язання підприємства перед суспільством та навколишнім середовищем. Ці принципи охоплюють широкий спектр аспектів діяльності, що наведено нижче.

1. Економічна відповідальність. Цей принцип передбачає ведення бізнесу таким чином, щоб забезпечувати його фінансову стійкість та прибутковість, але при цьому враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Це включає чесну конкуренцію, прозоре ціноутворення, своєчасну сплату податків, ефективне використання ресурсів, інвестування в інновації та сталий розвиток. Для аграрного бізнесу це може означати впровадження ресурсозберігаючих технологій, оптимізацію виробничих процесів для зменшення витрат та підвищення врожайності екологічно сталими способами.

2. Екологічна відповідальність. Стосується мінімізації негативного впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище.

3. Відповідальність перед зацікавленими сторонами (стейкхолдерами). Вона передбачає врахування інтересів усіх груп, на які впливає діяльність підприємства, і які своєю чергою впливають на нього. До цих груп належать працівники, місцеві громади, споживачі, постачальники, інвестори, державні органи та інші. Відповідальність перед стейкхолдерами включає конструктивний діалог та консультації, збалансування інтересів різних груп стейкхолдерів, прозорість та звітність, ефективне врегулювання можливих конфліктів інтересів. Також таку відповідальність слід розглядати через: забезпечення безпечних та здорових умов праці, гідної заробітної плати, можливостей для професійного розвитку, дотримання трудового законодавства, підтримку гендерної рівності та інклюзивності; участь у розвитку місцевої інфраструктури, підтримку соціальних ініціатив, створення робочих місць, врахування думки громади при прийнятті рішень, що можуть на неї впливати; надання якісної та безпечної продукції, чесної інформації про продукт, відповідальний маркетинг; встановлення чесних та прозорих партнерських відносин, підтримку сталого розвитку в ланцюгу постачання.

4. Етична відповідальність. Цей принцип передбачає ведення бізнесу з дотриманням високих етичних стандартів та принципів чесності. Це включає боротьбу з корупцією, уникнення конфлікту інтересів, прозорість у діяльності, дотримання законодавства та загальноприйнятих моральних норм.

5. Відповідальність за якість та безпечність продукції. Для аграрного бізнесу цей принцип є особливо важливим і передбачає забезпечення високої якості та безпечності виробленої продукції на всіх етапах – від вирощування до споживання. Це включає контроль якості, дотримання санітарних норм, спостереження за походженням продукції, інформування споживачів про склад та властивості продуктів.

Інтеграція цих принципів у бізнес-процеси аграрного підприємства не є одноразовою акцією, а являє собою постійний процес вдосконалення, спрямований на забезпечення сталого та відповідального розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі. Таке вдосконалення можливе за умов розвитку навичок та формування ціннісних орієнтирів працівників шляхом навчання. Процес впровадження моделей бізнес-освіти як інструменту розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі полягає у формуванні у керівників та співробітників підприємств глибокого розуміння принципів соціальної відповідальності, їхньої важливості для сталого розвитку бізнесу та суспільства загалом, а також у розвитку практичних навичок застосування цих принципів у повсякденній діяльності. Такий процес починається з наміру формування відповідного екофрендлі світогляду; набуття знань про концепцію соціальної відповідальності, міжнародні стандарти та ініціативи у цій сфері. Безпосередньо стає доступним розвиток навичок персоналу щодо ідентифікації та аналізу стейкхолдерів, розробки соціально відповідальних стратегій та

політик, прийняття етичних рішень, ефективно соціальної комунікації, звітування про соціальну відповідальність та оцінку соціального та екологічного впливу. В середньо- та довгостроковій перспективі наслідком такого розвитку є формування корпоративної культури, а також підвищення конкурентоздатності та стійкості аграрного бізнесу.

Доступний інструментарій бізнес-освіти для розвитку соціальної відповідальності різноманітний, це і навчальні курси та програми, кейс-стаді та бізнес-симуляції, вебінари, онлайн-курси, менторство та коучинг, практичні семінари, воркшопи, навчальні візити та обмін досвідом. Окремо слід зазначити щодо дієвості розробки внутрішніх навчальних матеріалів, адаптованих до специфіки конкретного аграрного підприємства, залучення експертів та консультантів-фахівців з соціальної відповідальності для проведення лекцій, тренінгів та надання консультаційної підтримки. Зважаючи на безпекові умови, важливе місце має посісти використання цифрових інструментів та платформ. Як зазначають фахівці, враховуючи специфіку нового покоління працівників, серйозні ефекти може забезпечити гейміфікація як інструмент корпоративного навчання [8, С. 90].

Таким чином, впровадження моделей бізнес-освіти є потужним інструментом для системного розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі, забезпечуючи необхідні знання, навички та мотивацію для ведення бізнесу в етичний, соціально прийнятний та екологічно сталий спосіб. Доступний широкий спектр інструментів, вибір яких залежить від потреб, ресурсів та специфіки конкретного аграрного підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Розгляд впровадження моделей бізнес-освіти як інструменту розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі виявляє його ключову роль у формуванні нового покоління управлінців та фахівців. Цей процес не лише збагачує знаннями про принципи сталого розвитку та етичного ведення справ, але й розвиває практичні навички їхнього застосування в аграрній галузі. Системна бізнес-освіта сприяє глибокому розумінню взаємозв'язку між успіхом підприємства та благополуччям суспільства, екологічною стійкістю. Вона стимулює формування корпоративної культури, орієнтованої на соціальну відповідальність, що підвищує конкурентоздатність та довгострокову стійкість аграрного бізнесу в умовах глобалізації. Застосування різноманітного інструментарію бізнес-освіти дозволяє адаптувати навчальний процес до специфічних потреб аграрних підприємств, забезпечуючи ефективне впровадження принципів соціальної відповідальності на всіх рівнях їхньої діяльності. У підсумку це сприяє сталому розвитку аграрного сектору України та підвищенню його внеску в загальний добробут країни.

Література

1. Букреева Д. С., Денисенко К. В. Соціальна відповідальність бізнесу як основа забезпечення ділової активності підприємств: євроінтеграційний аспект. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-52>.
2. Ворончак І. О. Національні моделі соціальної відповідальності бізнесу: особливості та механізм формування. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 24-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-4>.
3. Іпполітова І. Я., Ревенко О. В. Соціальна відповідальність бізнесу: стратегічний та інвестиційний аспекти. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 176-181. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure42-30>.
4. Майнка М. К. Бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства: сутність та складові елементи. *Наукові записи ЛУБП*. 2020. №26. С. 48-53. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4420386>.
5. Оганісян А. А. Бізнес-моделі реалізації стратегій аграрного виробництва. *Агросвіт*. 2024. № 6. С. 168-176. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.6.168>.
6. Омельченко А. І., Ченуша О. С. Інноваційні бізнес-моделі як інструмент стратегічного розвитку підприємства. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2022. № 21. С. 52-55. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.21.2022.254847>.
7. Райко Д. В., Подрез О. І. Соціальна відповідальність як інструмент управління сталим розвитком промислового підприємства. *Проблеми економіки*. 2020. № 1 (43) С. 173-189. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-173-189>.
8. Ревенко О. В., Полежаєва О. В. Диджиталізація освітніх послуг: перспективи розвитку персоналу підприємств у контексті сучасних бізнес-моделей. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10. № 1. С. 87-91. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-15>.
9. Ревенко О. В. Стратегічний аналіз соціальних комунікацій бізнесу в процесі пропагування тенденцій європейської інтеграції в Україні. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць*. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2020. № 2(58). С. 198-205. DOI: <https://doi.org/10.34213/ap.20.02.23>.

References

1. Bukreeva, D. S., & Denysenko, K. V. (2022). Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak osnova zabezpechennia dilovoi aktyvnosti pidpriemstv: yevrointehratsiynyi aspekt [Corporate social responsibility as a basis for ensuring business activity of enterprises: The European integration aspect]. *Ekononika ta suspilstvo*, no. 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-52>.
2. Voronchak, I. O. (2018). Natsionalni modeli sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu: osoblyvosti ta mekhanizm formuvannia [National models of corporate social responsibility: Features and formation mechanism]. *Ekononika ta suspilstvo*, no. 17, pp. 24-29. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-4>.
3. Ippolitova, I. Ya., & Revenko, O. V. (2020). Sotsialna vidpovidalnist biznesu: stratehichni ta investytsiyni aspekty [Corporate social responsibility: Strategic and investment aspects]. *Infrastruktura rynku*, no. 42, pp. 176-181. <https://doi.org/10.32843/infrastructure42-30>.
4. Mainka, M. K. (2020). Biznes-modeli innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva: sutnist ta skladovi elementy [Business models of innovative enterprise development: Essence and key components]. *Naukovi zapysy LUBP*, no. 26, pp. 48-53. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4420386>.
5. Ohanisian, A. A. (2024). Biznes-modeli realizatsii stratehii ahrarnoho vyrobnytstva [Business models of implementing strategies in agricultural production]. *Ahrosvit*, no. 6, pp. 168-176. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.6.168>.
6. Omelchenko, A. I., & Chenusha, O. S. (2022). Innovatsiini biznes-modeli yak instrument stratehichnogo rozvytku pidpriemstva [Innovative business models as a tool for strategic enterprise development]. *Ekononichnyi visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, no. 21, pp. 52-55. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.21.2022.254847>.
7. Raiko, D. V., & Podrez, O. I. (2020). Sotsialna vidpovidalnist yak instrument upravlinnia stalim rozvytkom promysloвого pidpriemstva [Corporate social responsibility as a tool for managing sustainable development of an industrial enterprise]. *Problemy ekonomiky*, no. 1(43), pp. 173-189. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-173-189>.
8. Revenko, O. V., & Polezhaeva, O. V. (2025). Dydzhytalizatsiia osvitynih posluh: perspektyvy rozvytku personalu pidpriemstv u konteksti suchasnykh biznes-modelei [Digitalization of educational services: Prospects for enterprise personnel development in the context of modern business models]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 10, no. 1, pp. 87-91. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-15>.
9. Revenko, O. V. (2020). Stratehichniy analiz sotsialnykh komunikatsii biznesu v protsesi propahuvannia tendentsii yevropeiskoi intehratsii v Ukraini [Strategic analysis of business social communications in the process of promoting European integration trends in Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 2(58), pp. 198-205. <https://doi.org/10.34213/ap.20.02.23>.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2025 р.